

УДК 811.161.2'282(477.86)

Любов Осташ, Роман Осташ

ЛЕКСИКА СЕЛА СТРИГАНЦІ ЯК ОБ'ЄКТ ЛЕКСИКОГРАФІЧНОГО ОПРАЦЮВАННЯ. К. 5 (КРОВ – КЬИЯХ)

У статті запропоновано нові підходи до лексикографічного опрацювання лексики сучасного мовлення мешканців одного села. Разом із апелятивною лексикою у словник введено й оніми (прізвища, вуличні прізвиська, мікротопоніми). Окрім фразеологізмів, подано також узвичаєні вислови. У кожній словниковій статті представлено максимальну кількість прикладів цитат із розмовного діалектного мовлення, особливо при тих значеннях, які можуть відрізнятися від значень даної лексеми в літературній мові.

Ключові слова: діалектологія, лексикографія, фразеологія, діалектне мовлення, говірка, село Стр?г?нці.

Постановка наукової проблеми та її значення. Діалектне словникарство є перспективною ділянкою наукової роботи. Попри наявність солідно підготовлених лексикографічних праць, які були видані в різні роки, багато проблем залишаються невирішеними. Зокрема, неохопленими є чимало діалектних масивів, а також відсутнє теоретичне підґрунтя укладання діалектних словників, особливо тих, які стосуються лексикографічного опрацювання окремої говірки.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Традиція вивчати окремі говірки та подавати як додаток до публікацій різні за обсягом словники давня [див., напр.: 3; 4; 8; 9; 10; 13; 14; 16; 20]. О. Горбач уклав близько 20 діалектних словників, у тому числі таких, які стосуються мовлення мешканців деяких населених пунктів [див., напр.: 6]. Ця традиція продовжується й активно розвивається і в наші дні. В останні роки опубліковано низку словників, які віддзеркалюють мовлення носіїв певної говірки [1; 2; 7; 11; 15; 17; 18]. Ці лексикографічні праці мають різну структуру. Докладний аналіз праць, які висвітлюють специфічні особливості окремих говірок, здійснено у статті К. Глуховцевої «Говірка як об'єкт діалектологічних досліджень» [5]. Характеристика деяких діалектних словників, що стосуються лише одного чи кількох населених пунктів, міститься у статті Н. Хобзей «Сучасне українське діалектне словництво» [19].

Мета і завдання статті. Мета статті – запропонувати нові підходи до лексикографічного опрацювання лексики сучасного мовлення мешканців одного села. У зв'язку з поставленою метою визначено такі завдання: а) у межах кожної словникової статті подавати цитати із розмовного мовлення, які містять достатній для розуміння значення реєстрового слова контекст; б) разом із апелятивною лексикою у словник ввести й

оніми: імена, прізвища, вуличні прізвиська, мікротопоніми; в) подавати у словнику максимальну кількість місцевих фразеологізмів та узвичаєних висловів, детально розшифровуючи значення кожного із них.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Об'єктом дослідження обрано говірку села Стр?г?нці Т?сменицького (діалектне стриганецьке – *Тисмен?цького*) району Івано-Франківської області. Говірка міститься на південному заході наддністрянського діалекту. Село розташоване в 30 км від обласного центру – міста Івано-Франківська (якщо їхати через *Р?шнів, Клубівці, Т?сменицю*). Вважають, що воно засноване у 1624 році. Село значиться на карті французького інженера-картографа Левассера де Боплана з 1650 року. Сусіднє село *Р?шнів* – набагато давніше, у писемних пам'ятках згадується з 1387 року. Із Стриганцями сусідять також села *Д?вге, Побер?жжя* (діалектне стриганецьке – *Побер?жі*).

Структура словникової статті. Реєстрові слова подано великими літерами жирним шрифтом за українською абеткою. Після реєстрового слова у квадратних дужках наведено транскрипцію з обов'язковим позначенням наголосу та інших звукових особливостей лексеми. У мовленні стриганчан ненаголошений звук [e] звучить невиразно, часто наближаючись до [и] або [і]. Характерною особливістю говірки є те, що часто один і той самий мовець може вживати будь-яку із цих паралельних фонетичних форм. Тобто при вимові лексеми **сел?** «вид населеного пункту» можливі такі фонетичні варіанти: **сел?** [се^лло], **сил?** [си^лло], **сил?** [си^ело]. Із цієї ж причини, указуючи на середній рід у словникових статтях, присвячених прикметникам і дієприкметникам, зазначаємо (в ненаголошеній позиції) через скісну риску подвійну вимову, наприклад: «**ДОБР?ЗНИЙ** [доб^лрезний], **а, е/и, прикм. 1.** Дуже добрий за характером. **2. перен.** (про їжу) дуже смачний». Детальніше варіанти **е/и** не розшифровуємо, хоча слід мати на увазі, що, окрім указаних, можливі ще проміжні варіанти: звук [e], наближений до [и], та звук [и], наближений до [e]. Знак наголосу в транскрипції ставимо перед наголошеним складом. Після квадратних дужок подано ремарки: для **іменника** – вказівка на закінчення родового відмінка однини, вказівка на рід (ч., ж., с., при іменникові спільного роду – *сп.р.*); для **дієслова** – вказівка на частиномовну належність слова та на вид (*док., недок.*); для **прикметника** – вказівка на частиномовну належність. Прикметники подано у формі чоловічого роду, після того через коми вказано закінчення жіночого та середнього родів; для **інших частин мови** – вказівка на частиномовну належність. Якщо слово багатозначне, викладено всі відомі авторам значення лексеми. Ці значення відокремлено арабськими цифрами. Омоніми подано в окремих статтях із числовим позначенням індексу справа. Якщо реєстровим словом є вуличне прізвисько, то у словниковій статті вказуємо основні похідні форми прізвиськ членів сім'ї, не розписуючи детально всі можливі варіанти антропонімоформул, у яких

можуть уживатися ці основні форми. Докладніше про функціонування вуличних прізвиськ у Стриганцях див. [12]. Всі умовні скорочення подано окремим списком.

К

КРОВ [кроў], **и, ж.** 1. Кров: *Він був собі розб?в чол?, кров текл? цюрк?м.*
 ■ **кров з н?са** – конче; обов'язково: *Він то кров з н?са м?сит зроб?ти;*
 ■ **кров п?ти** – (з кого і без додатка) знущатися з когось: *Він д?же в'їд?єсі в шкіру, як є п'яний, д?же кров п'є, так дж?пає і дж?пає* (тобто: допікає словами). 2. *перен.* Рідна особа, рідний нащадок: *Та він їх любить: то йог? кров.*

КР?КВА [к'роква], **и, ж., буд.** Кроква. Наз. **мн. крокв?**.

КР?НА [к'рона], **и, ж.** (у дерева) крона: *П?ки то деревц? в?росте, то к?ло н?го тр?ба ход?ти: підживль?ти, гілк? обр?зувати, кр?ну формув?ти.*

КРОПІВА [кро'пива], **и, ж.** 1. (назва рослини) кропива. 2. Гілка цієї рослини: а) *А вон? б?ла діт?й крп?вов, бо не сл?халисі;* б) (мама до неслухняної дитини) *Крп?ва з?раз б?де в р?ху «Якщо не перестанеш бешкетувати, зараз наб'ю гілкою кропиви».* Цей матеріально-речовинний іменник має форму множини **КРОПИВІ** із значенням «густі зарослі кропиви»: (бабуся до трирічної онучки) *Не йди туд?, там кропив?*.

КРОПИВ'ЯНКА [кропив'йанка], **и, ж.** (птах родини кропив'янкових) кропив'янка.

КРОПІТИ [кро'пити] дієсл., *недок.* Кропити; розпилюючи рідину, посипати щось. ■ **крп?ти б?льбу (ж?ка)** розпилювати хімікати над кущами картоплі, щоб знищити колорадського жука: а) *А ти крп?ла св?ю б?льбу?* б) *Д?мала ж?ка крп?ти, а то м?кро.*

КР?ПКА [крпка], **и, ж., лінгв., заст.** Крапка. Див. ще **КР?ПКА**.

КР?ПНУТИ [крпнути] дієсл., *док.* 1. Вдарити. 2. *перен.* Випити, хильнути.

КРУГЛЬІК [круг'л'ик], **круглік?, КРУГЛЄК** [круг'л'є'к], **круглік?, ч.** Кругла, товста колода дерева, що має три і більше метрів. Див. ще **КЛЬОЦ**.

КРУГ?М [кру'гом] *присл.* Навколо, побіля: *Доц? не б?ло, бо хм?ри обійшл? круг?м.*

КРУЖЕЛ? [круже'ло], **?, КРУЖИЛ?** [кружи'ло], **?, с.** 1. Круг; щось кругле, у формі круга. 2. Круг людей: *Там стояло кружел? бабів «там стояв круг жінок».*

КРУЖИЛ? *див. КРУЖЕЛ?*

КРУЗЬ [круз'] *прийм.* Крізь.

КРУТ?Р [кру'тар], **рь?/рє,** **ч.** (хитра людина, яка вміє завжди знаходити вихід із скрутного становища) **крутій.**

КРУТІТИ [кру'тити] дієсл., *недок., ПОКРУТІТИ [покру'тити] *док.* (робити яким-небудь механізмом кругові рухи) **крутити:** (набираючи воду з криниці) *Покрут? ще тр?хи к?рбов, бо не дось?гну до видр?.* ■ **крут?ти п?сок (п?ском)** а) вередувати; б) чванитися, заноситися перед іншими людьми; ■ **крут?ти світом, як ц?ган с?нцем** – будучи у скрутній ситуації*

або матеріальній скруті, намагатися всілякими способами виправити становище. Див. ще **ПРИКРУЧУВАТИ**.

КРУЧІ [к'руч'і], і, ж. 1. Крутизна; крутий підйом на гору; крута гора. 2. Круговерть, вир. 3. перен. Заплутана ситуація, крутіж, плутанина.

КСЬОНДЗ [кс'ондМз], а, ч. Священик.

КСЬОНДЗІСКО [кс'ондМзиско], а, ч. Співчутл. до **КСЬОНДЗ**.

КУБ?НКА [ку'банка], и, ж. Вид зимової шапки.

КУБАС? [куба'са], ?, рідше **КОВБАС?** [коўба'са], ?, ж. Ковбаса. Якщо мова йде про велику кількість цього виробу або про різні сорти, то в мовленні може вживатися множина – **ковб?си**.

КУБАСЄНКА [куба'с'енка], и, ж. Вл. н.: інд. вул. прізвисько.

КУБУСЯК [ку'бус'ак], а, ч. Вл. н.: інд. і род. вул. прізвисько: *Куб?сяк Мир?н*. Не збігається з прізвищем. Дружина – **Куб?сякова**, син – **Куб?сяк**, **Куб?сяків**, рід – **Куб?сякові**.

КУВ?ТИ [ку'вати] дієсл., недок. (про зозулю) кувати. ■ **кув?ти, як с?ва зоз?ля** – охоче все розповідати; розповідати всі таємниці.

КУГУТ¹ [ку⁰гут], ?, **КОГУТ**¹ [коу⁰гут], ?, ч. Півень: а) *М?ю два когут?*. Але не *м?рітсі між соб?в*. Як *од?н х?че попарув?ти к?рку*, то *др?гий йог? відгань?йи, клює?*; б) *Хтось н?шому когут?ви переб?в л?нку*; в) *Та я кь?нула їсти семув? когут?ви, а приб?г ще од?н*.

КУГУТ² [ку⁰гут], а, **КОГУТ**² [коу⁰гут], а, ч. Вл. н.: інд. і род. вул. прізвисько. Не збігається з прізвищем. Дружина – **Когут?ха**, **Кугут?ха**, **Когут?ва**, **Кугут?ва**. Дочка або невістка – **Когут?ва**, **Кугут?ва**.

КУГУТЄ див. **КУГУТЬІ**.

КУГУТЄТКО див. **КУГУТЬІТКО**.

КУГУТИК [ку⁰гутик], тика, **КОГУТИК** [коу⁰гутик], тика, ч., зменш.пестл. (маленький розміром або молодий півень) півник.

КУГУТІСКО [ку⁰гу'тиско], а, **КОГУТІСКО** [коу⁰гу'тиско], а, ч. 1. Великий розміром півень. 2. Згруб. до **КОГУТ**¹. 3. Співчутл. до **КОГУТ**¹: *Б?дний когут?ско л?нку пор?нив*.

КУГУТЯРА [ку⁰гу'т'ара], и, **КОГУТЯРА** [коу⁰гу'т'ара], и, ч. 1. (інколи – згруб.) великий, добре вгодований півень. 2. Згруб. до **КОГУТ**¹.

КУГУТЬІ [ку⁰гу'т'и], ть?ти, **КУГУТЄ** [ку⁰гу'т'еи], ть?ти, **КОГУТЬІ** [коу⁰гу'т'и], ть?ти, **КОГУТЄ** [коу⁰гу'т'еи], ть?ти, с. Молоденький когут, півник.

КУГУТЬІТКО [ку⁰гу'т'итко], а, **КУГУТЄТКО** [ку⁰гу'т'еитко], а, **КОГУТЬІТКО** [коу⁰гу'т'итко], а, **КОГУТЄТКО** [коу⁰гу'т'еитко], а, с. Співчутл., зменш.пестл. до **КУГУТЬІ**.

КУД? [ку'да] присл. Те саме, що **КУДІ**: а) (із розмови двох стриганчан – чоловіка й жінки) *Куда? Йду до Н?вака, бо злом?ло ми сі вч?ра кісе', а к?жут, що в н?го м?жна куп?ти, бо він кісе'та р?бит*; б) *Я вже под?влюсі, куд? він мен? запров?дит*.

КУД?СЬ [ку'дас'] присл. (невідомо куди) кудись: *Ти все м?сиш куд?сь запх?тисі*.

КУДИ [ку|ди] *присл.* Куди: *М?мо, куд? ви д?ли кур?й? На під?к?* Див. ще **КУД?**.

КУЗ?НКО [ку|зенко], **а, ч.** Вл. н.: **1.** Корінне стриганецьке прізвище: *Куз?нко Ів?н.* **2.** Вул. прізвисько. Дружина – **Куз?нчиха**.

КУЗУНЧУК?ВА [кузунчу|кова], **вої, ж.** Вл. н.: *інд. вул. прізвисько: Кузунчук?ва Н?сці.*

КУЗЬ [куз'], **і, ч.** Вл. н.: *інд. і род. вул. прізвисько. Дружина – К?зева, рід – К?зеві.* Їхній предок – **Стар?й Кузь**.

КУКУР?К [куку|р?ік], **а, ч., дит.** Півень, півник: *Там х?дит кукур?к.*

КУКУРУДЗ [куку|рудМз], **а, ч.** Необлущений качан кукурудзи: *Я набр?ла п?вну, ч?бну милн?цю кукур?дзів.*

КУКУРУДЗА [куку|рудМза], **и, КУКУРУЗА** [куку|руза], **и, ж.** **1.** (рослина) кукурудза: *Я посад?ла там кукур?дзи, д?мала, що вон? заб'ють бурін?.* **■ кукур?за пряд? (прід?)** кукурудза цвіте. **2.** (плід цієї рослини) кукурудза: *Не раз бул? д?брі кукур?дзи, а с?го р?ку врод?ло сам? п?рші.* **3.** (зерна плоду) кукурудза. Див. ще **КУРУЗА**.

КУКУРУДЗІНА [кукуру|дМзина], **и, ж.** **1.** Вижаті і зв'язані у снопи стовбури кукурудзи з листям. **2.** Стовбури кукурудзи з листям, але без качанів: *Світл?на так? кр?сну кукурудз?ну тр?ктором на трав? скос?ла, і ніхт? не х?че соб? взь?ти.*

КУКУРУДЗ?К [кукуру|дзок], **дзк?, ч.** Зменш.-пестл. до **КУКУРУДЗ**.

КУКУРУДЗЬІНКА [кукуру|дз'инка], **и, КУКУРУДЗІНКА** [кукуру|дМз'єинка], **и, ж.** Кукурудзяне бадилля.

КУКУРУЗА *див.* **КУКУРУДЗА**.

КУЛАЙСТРА [ку|лайстра], **и, ж.** Перше молоко в корови після народження теляти; молозиво: *Зо дві видрі т?ї кул?йстри з кор?ви війшло (після того, як корова вродила телятко).*

КУЛІ [кул?і], **і, ж.** Куля. **◆ гн?ти (пігн?ти), як к?лі** – мчати дуже швидко, миттєво (з такою швидкістю, як куля): *Як вперез?в йог? по пл?чих, то він гнов, як к?лі.*

КУЛКО [кулко], **а, с.** **1.** Круг, коло (із розташованих по колу людей). **■ ст?ти в к?лко** розташуватись, утворивши круг: *Діти, ст?ньте в к?лко!* **2.** Металеve кільце. Див. ще **КОЛО**.

КУЛЬ?К [кул?ок], **льк?, ч.** Поліетиленова торбинка: *Не м?ю кульк?в дріб?цьких. Наз. мн. кульк?.*

КУЛЬЧИК [кул'чик], **ка, ч.** (назва прикраси) сережка. *Мн. к?льчики:* *Петр? з тіжк?в бід?в їй ск?нув ті к?льчики «Петро з великими труднощами відчепив їй від вух ті сережки».*

КУЛЬЧИК?ВАНА [кул'чи|кована], *дієприкм. ж., перен.* Про корову, у якої наявна вушна бирка з індивідуальним ідентифікаційним номером тварини: *Тип?р, як кор?ва не кульчик?вана, то й не пр?ймуть.*

КУМ [кум], **а, ч.** Кум.

КУМ? [ку|ма], **и, ж.** Кума.

КУМГІР [кум|гир], ?, ч. Вл. н.: 1. Корінне стриганецьке прізвище. 2. Інд. і род. вул. прізвисько. Дружина **Кумгир?ва**, син – **Кумг?р**, **Кумгирів**. Рід, родина – **Кумгир?ві**, **Кумгирі**.

КУМІТИ [кумити] дієсл., недок. Іти до когось за кума або куму: *Я з Н?дъов к?мив*.

КУН? [ку|на], **и**, **ж**. Куниця. Див. ще **КУНІЦІ**.

КУНДЗУР? [кундМзу|р?і], **рів**, **мн**. Ганчір'я; щось подерте; (стосовно одягу) лахміття: *Він не б?де її трим?ти в як?хось кундзур?х*.

КУНД?СИТИ [кун|досити] дієсл., недок. Термосити; рвати на шматки: *Пес д?вго йог? кунд?сив*.

КУНІЦІ [ку|ниц'і], **і**, **ж**. Куниця. Див. ще **КУН?**.

КУН?ЦЬКИЙ [ку|н'іц'кий], **ого**, **прикм.** ч. Вл. н.: стриганецьке прізвище: *Я Марк? Кун?цького сват. Зн?єте Марк? Кун?цького?*

КУПА [купа], **и**, **ж**. 1. Купа. 2. *перен.* Велика кількість чого-небудь. **■ к?па капар?** – дуже багато клопотів, сильна неприємна життєва ситуація (створена мовцеві кимось іншим); **■ к?па чіс? (р?ків)** – багато років, багато часу; великий проміжок часу: (зустрілись два приятелі) – *Ой, як ми з тоб?в давн? не в?ділисі?! – К?па чіс?! ■ трим?тисі к?пи* – (про будівлю) не розвалюватися; (про речовину) не розріджуватися, не розм'якати: *То м?ло д?бре трим?єсі к?пи* «це мило при використанні не розлазиться»; (про одяг) не розлазитися по швах; (про річ, предмет, фрукт, овоч, зерно і т. ін.) бути цілісним, бути не подрібненим, не розколотим на шматочки; (про людей) триматися гуртом, виконувати яку-небудь роботу не поодинці.

КУП?ТИ [ку|пати] дієсл., недок. (кого) купати: *Я вч?ра куп?ла м дит?ну*.

КУП?ТИСІ [ку|патис?і] дієсл., недок. Купатися. **■ куп?тисі в д?брах** – розкошувати.

КУП?РА [куп|ера], **и**, **ж**. Велика купа чого-небудь.

КУП?Ц [куп|пец], **купць?/купцє**, ч., Покупець: а) *Той куп?ц, хто гр?ші плат?т, а не той, хто тов?р оглід?є*; б) *Він гад?в, що на цей раз попр?дасць всі помід?ри, ?ле купців бул? д?же м?ло*; в) *Не б?ло купців на базар?. Б?льбу м?сіла м відд?ти як зад?рно. Наз. мн. к?пці, купці*.

КУП'ЕК див. **КУПІЙК**.

КУПІЙК [куп|пийк], ?, **КУП'ЕК** [куп|пйе'к], ?, ч. Маленька скирта із снопів. Див. ще **ОДЕНОК**.

КУПКА [купка], **и**, **ж**. Зменш.пестл. до **КУПА**.

КУП?ВАНЕ [куп|поване"], **ого** **субст.** дієприкм., с. Те, що купується, те, що не вирощене в домашньому господарстві: *Хоч пр?кро з кор?вов, ?ли куп?ти молоко?, смет?ни, то на куп?ванім не в?жиєш*.

КУПОЧКА [купочка], **и**, **ж**. Зменш.-пестл. до **КУПКА**.

КУПУВ?ТИ [купу|вати] дієсл., недок., **КУПІТИ** [куп|пити] **док.** Купувати: а) *К?плю собі паць?тко, і вже є р?звід голові*; б) *Куп?в т?то п?лі, а б?ба бул? скуп?, тай к?же до нас: От? вже буд?те петль?ванчики їсти. Не р?зові, а петль?вані*; в) *Не зн?ю, кільки вон? [м'ясорубка – Авт.] кошт?є, то її*

Гриць куп?в; г) Куп?ла м ф?йну мат?рію, тр?ба буд? зан?сти до кравць? і шось соб? вш?ти; д) Він мав баг?то гр?ший, але піш?в на баз?р, куп?в одн?, куп?в др?ге, і незч?всі, як гр?ші лиш м?кнули; е) (із пісні) Люб?в мен? війтів (вітів) син, Хотів мен? взяти, Куп?в мені нов?й серп: Ход?, м?ла, ж?ти. А я взяла нов?й серп, к?нула за с?бе: Я не ж?ла в св?го т?та І не б?ду в т?бе; є) Ми б?дем то купув?ли. **■ не м?ла б?ба кл?поту – куп?ла порося –** про справу, яка викликала дальші проблеми, при цьому мовець мав можливість цих проблем уникнути, якби не взявся до виконання цієї справи.

КУПЧИК [купчик], **а**, ч. Суцвіття цибулі. *То сі сад?т цибулю вел?ку. На ні рост?т цибах? ?бо стрівки, вон? рост? догор?, пот?му п?кає, і на верх? цибах?, ?бо стрівки в?росте так?й кьях, або к?пчик, або ш?шка, і він зацвіт?, і пот?му там йи насіні, або з?рнітка чорненькі. Як вон? доспійи, то то насіні сійисі і вирост?йи з н?ї дріб?нька цибулі.* Див. ще **КБИЯХ, ШИШКА**.

КУПЧЬІК [купч'ик], **купчік?**, **КУПЧЕК** [купч'е"к], **купчік?**, ч. Велика купа скошеного (трави, бур'яну, сіна і т. ін.).

КУРБ?ТІ [курбат?і], **і**, с., збірн. Лахміття.

КУРВА [курва], **и**, **ж**. **1.** зруб. Жінка, схильна до розпусти, розпусниця. **2.** вульг. Лайливе прізвисько.

КУРВ?Р [курвар], **рь?/рє**, ч., зруб. Мужчина, схильний до розпусти, розпусник.

КУРВИНЄ див. **КУРВИНЬІ**.

КУРВИНЬІ [курвин'и], **нь?ти**, **КУРВИНЄ** [курвин'е"и], **нєти**, с. Дівчина-підліток, схильна до розпусти.

КУР?ВСЬКИЙ [куреўс'кий], **а**, **е/и**, прикм. **1.** Гулящий, розпутний. **2.** Який має нахил до розпусти: *Хто її мав бр?ти за жінку, кол? вон? кур?вське?*

КУРИ [кури], **ей/ий**, **мн.** Кури: а) *М?мо, куд? ви д?ли кур?й? На під?к?* б) *Віжини к?ри, бо гр?баютьсі в гор?дчику.*

КУРИВ?ЛНИЦІ [курив'ілниці], **і**, **ж**. Завірюха, заметіль.

КУРИВО [куриво], **а**, с. (те, що курять – тютюн, цигарки) куриво: *Куд? їдеш? – В магаз?н, за к?ривом.*

КУРІСКА [куриска], **кур?ск**, **мн.** Кури: *Ті кур?ска спок?ю не дають, все в гор?д л?зіт і кап?сту н?щут.*

КУРІТИ ¹ [курити] дієсл., **недок.**, **ЗАКУРІТИ** ¹ [закурити] **док.** Палити цигарку: (бабуся, хвалячи свого онука – молодого парубка) *Б?хур ф?йний: не п'є, не к?рит, спокійний.*

КУРІТИ ² [курити] дієсл., **недок.**, **ЗАКУРІТИ** ² [закурити] **док.** (чим і без додатка) віяти снігом, сипати замети.

КУРІ [кур'і], **к?ріти**, с. Курча. Наз. **мн.** **к?ріта**. Див. ще **ЦЬІПІ**.

КУРІТИ [кур'іти] дієсл., **недок.** **1.** (про вогнище) ледве диміти. **2.** (про стіни, стелю приміщення) вкриватися сажею, кіптявою від густого диму. **3.** Вкриватися снігом під час хуртовини. Див. ще **ЗАКУРІТИ, ОБКУРІТИ**.

КУРІТИСІ [кур'ітис'і] дієсл., **недок.** (про вогнище) ледве димітися. Див. ще **ЗАКУРІТИСІ**.

КУРІТКО [кур'ітко], **а**, **с**. Курчатко. *Наз. мн. к?рітка*. Див. ще **ЦЬПІТКО**.

КУРІЧИЙ [кур'ічий], **а**, **е/и**, *прикм.* (який належить курці або стосується її) курячий.

КУРКА [курка], **и**, **ж**. Курка: *Як зроб?ли вал [насипний вал для захисту від розливів ріки Дністер під час повеней – Авт.], то поляки ще якись ч?ис заборон?ли н?віть ф?ірами по нім їздити, аб? вал д?бре всівсі. Н?віть к?рка якб? там зб?ку щось розгр?бала, то тр?ба бул? плат?ти вел?кий штраф.*

Наз. мн. к?ри: а) *Пр?сті к?ри витриваліші від кармаз?нів на всякі хвор?би;* б) *Нажен? к?ри, бо тобі всю гр?дку розгр?бають;* в) *К?ри сі з?раз лініт і том? не нес?тсі.* ■ **шо ком?, а сліпі к?рці пр?со** – кожен говорить про те, що хвилює (цікавить) у цей момент саме його; кожного хвилюють передусім його власні проблеми.

КУРМАНІВКІЙ [курман'іўкі], **в?к**, **КОРМАНІВКІЙ** [коурман'іўкі], **в?к**, *мн.* Вл. н.: мікротопонім – назва поля і лісу, які розташовані на території с. Стриганці.

КУРНИК [курник], **а**, **ч**. **1.** Приміщення для курей, гусей, качок. Тепер – муроване, раніше – й дерев'яне. **2. заст.** Колгоспна птахоферма.

КУРОЧКА ¹ [курочка], **и**, **ж**. Зменш.пестл. до **КУРКА**.

КУРОЧКА ² [курочка], **и**, **ж**. Вл. н.: інд. і род. вул. прізвисько: *То М?рти К?рочки внук.*

КУРТІН [курт'ін], **а**, **ч**. Вл. н.: інд. і род. вул. прізвисько. Не збігається з прізвиськом. Дружина – **К?ртіниха**, **К?ртінова**, дочка – **К?ртіниха**, **К?ртінова**, син – **К?ртін**, **К?ртінів**, **К?ртіновий**. Рід – **Куртін?**.

КУРТІНІВ [курт'ін'іў] *прикм., присв.* Те саме, що **КУРТІНОВИЙ**.

КУРТІНОВИЙ [курт'іновий], **а**, **е/и**, *прикм., присв.* Який належить Куртінові або стосується його.

КУРУЗА [куруза], **и**, **ж.**, *заст.* Те саме, що **КУКУРУДЗА**.

КУС?ТИ [ку'сати] *дієсл., недок.*, **ВКУСИТИ** [ўку'сити] *дієсл., док.* **1.** (про тварину, комаху, людину) (ранити) кусати: а) *Забер? д?ти до х?ти, бо стр?шне кус?ют комар?;* б) *Ти н?шо др?чишсі з псом? Вк?сит!* ■ Приказка: **Хвал? мен?, мій яз?чку (моя г?бонько), бо ті вк?шу** – ірон. про іншу людину, яка любить вихвалитися або із самоіронією про себе: мовляв, не можу стриматися, щоб себе не похвалити. ■ **п?сок не кус?є** – *жарт.* придатне до їжі: *Їж к?шу, к?ші п?сок не кус?є.* **2.** (про людину, тварину) (під час їжі) кусати (напр., шматок хліба). Див. ще **ПОКУС?ТИ**.

КУТІЩІ [ку'тишч'і], **Кут?щ**, *мн.* Вл. н.: топонім (назва села в Івано-Франківській області), оф. Кут?ще: *Я бул? в н?ї на висілю' др?жков. М?ла м др?жбу з Кут?щ.*

КУФЕР [куфе'р], **фра**, **КУФІР** [куфи'єр], **фра**, **ч**. Скриня з вигнутою вверху кришкою (віком) для зберігання одягу.

КУФІР *див.* **КУФЕР**

КУХАР [кухар], **і**, **ч**. Кухар.

КУХАРУВ?ТИ [кухару|вати] дієсл., недок. **1.** Варити їсти, готувати страву. **2.** Працювати кухарем. Див. ще **ПРИКУХАРУВ?ТИ**.

КУХІНКА [ку|х'енка], **и, ж.** (зменш.пестл. до **КУХНІ**) кухонька.

КУХНІ [кухн'і], **і, ж.** **1.** (кімната в будинку, у якій готують їжу) кухня. **2.** (окреме, муроване приміщення або вмуроване приміщення між стайнею і стодолюю, у якому готують їсти) кухня: – *Де ти ключ лиш?ла? – Знадв?ру, на підвік?ннику, к?ло к?хні.* ■ **ЛІТНА К?ХНІ** – (невелике окреме, муроване приміщення, у якому готують їсти. Інколи буває з додатковою кімнатою, у якій тимчасово, на час будівництва основного будинку, живуть, літня кухня).

КУЦ?К [ку|цак], **?, ч.** Вл. н.: **1.** Те саме, що **К?ций**. Дружина – **Куц?чка**. **2.** Інколи згруб. до **КУЦІЙ**.

КУЦІЙ [куций] *прикм. у ролі ім.* Вл. н.: інд. і род. вул. прізвисько. Дружина – **К?ца**.

КУЦІ [куц?і], **і, ж., дит.** **1.** Свиня, свинка. **2.** *пестл. або жарт. при називанні дитини: Ти м?я к?ці.*

КУЧ [куч] *виг.* Уживають, щоб прогнати свиню.

КУЧА [куча] *виг.* Те саме, що **КУЧ**.

КУЧАР *див. КУЧЕР*.

КУЧЕР [куче|р], **а, КУЧАР** [кучар], **а, ч.** Вл. н.: інд. і род. вул. прізвисько: *Окс?на К?чарова*. Дружина, дочка – **К?чарова, К?черова**, рід – **К?чарові, К?черові**.

КУЧМЕЛ? [кучме|ла] **ж.** Суміш неякісних зерен різних зернових культур.

КУШІТИ [куш'іти] дієсл., недок. **ПОКУШІТИ** [по|куш'іти] *док.* (що) (пробувати їжу на смак) куштувати: а) *Ан?, пок?шій з?ну, чи вже гот?ва;* б) *Звар?ла м борщ. Шось йом? хиб?є. Б?дете їсти – б?дете к?шіти.* Див. ще **НАКУШІТИСІ**.

КУШКА [кушка], **и, ж.** Дерев'яна посудина у вигляді ріжка, яку носять косарі за поясом і в якій зберігається брусок для мантачення коси.

КУШТУВ?ТИ [кушту|вати], **КОШТУВ?ТИ** [кошту|вати], дієсл., недок. **1.** (мати певну грошову вартість) коштувати: а) *А кілька кошт?є той св?дир?* б) *Не зн?ю, кілька вон?* [м'ясорубка – Авт.] *кошт?є, то її Гриць куп?в;* в) *Дав?й к?ним ту сор?чку, в?диш, вон? люкс на т?бі сид?т. І м?ло кошт?є. Як зад?рно;* г) *Орань? вже кошт?є пітн?ціть гр?вень за ар.* **2.** Витрачати кошти. ■ **ДАВ?ТИСІ КОШТУВ?ТИ** – мати великі фінансові чи матеріальні витрати: *Вон? даютьсі коштув?ти, а я шо – буд? з них под?тки збир?ти?*

КУЩ [кушч], **кущ?/кущ?є, ч.** Кущ.

КУЩИК [кушчик], **а, ч.** Зменш.пестл. до **КУЩ**: *Лускавк?* [сорт квасолі – Авт.] *рост?т к?щиками. Не в'єсі. Сорокат?нькі. Біл?ньке і похляпане. Невел?кі, подовгув?сті.*

КУЯТИ [ку|йати] дієсл., недок. **1.** Нудитися, куняти. **2.** Дрімати.

КШ?ВА [к'шева], **вої, ж.** Вл. н.: інд. і род. вул. прізвисько: *Терл?цьку Анну пов?личному назив?ють Кш?ва.*

КБИД?ТИ [к'и|дати], дієсл., *недок.*, **КБІНУТИ** [к'инути] *док.* Кидати: а) (із пісні) *Люб?в мен? віїтв (віїтв) син, Хотів мен? взяти, Куп?в мені нов?й серп: Ход?, м?ла, ж?ти. А я взяла нов?й серп, к?нула за с?бе: Я не ж?ла в св?го т?та І не б?ду в т?бе;* б) *Та я к?нула їсти семув? когут?ви, а прибіг ще од?н. ■ кь?нути за драб?ну; кь?нути щось (шось) за драб?ну – перен. (перев. жарт.) будучи голодним, перекусити чим-небудь; будучи голодним, перекусити чим-небудь на ходу.*

КБИД?ТИСІ ¹ [к'и|датис?і] дієсл., *недок.* Те саме, що **КБИД?ТИ**: *Ти чо кьид?йишсі камінім? Ти шо – вкалічів на г?лову? «ти чому кидаєшся камінням? Ти що – здурів?».*

КБИД?ТИСІ ² [к'и|датис?і] дієсл., *недок.*, **КБІНУТИСІ** [к'инутис?і] *док.* (про дерева, кущі, рослини) засіватися самому, без людських зусиль: *На м?ім гор?ді мат?на кь?нуласі.*

КБИЗІЛ [к'изил], ?, ч. 1. (чагарникова рослина або деревце з жовтими квітками та їстівними ягодами) киз?л: *Дер?н – то кьиз?л. ?ле він рост? в лісі.* 2. *збірн.* (кислі ягоди цієї рослини переважно темно-червоного кольору) киз?л.

КБІЛАВИЙ [к'илавиї], а, е/и, *прикм.* Який має грижу.

КБІЛИ [к'или] *мн.* Грижа.

КБИЛ?ШОК [к'ил'ішок], **шка**, **КЄЛ?ШОК** [к'єл'ішок], **шка**, ч. Скляночка місткістю 100 грамів (для горілки).

КБИП'ІТИТИ [к'ипйітити] дієсл., *недок.* Кип'ятити: *Як звар?ти цю фас?лю, вон? д?же сипк?, і її бер?т, тол?чут, льют до т?го вод?, кьип'іть?т.*

КБИПК?Р [к'ипк'ар], **рь?/рє**, **КЄПК?Р** [к'єпк'ар], **рь?/рє**, ч. (той, хто насміхається, кепкує з когось) насмішник.

КБИПКУВ?ТИ [к'ипку|вати], **КЄПКУВ?ТИ** [к'єпку|вати], дієсл., *недок.* (з кого) насміхатися (з кого); піджартовувати (над ким).

КБІРВАВИЙ [к'ирваввиї], а, е/и, *прикм.* 1. Кривавий. 2. *перен.* Гірко зароблений, здобутий важкою працею.

КБИРВ?ВИТИСІ [к'ир|ваввитис'і] дієсл., *недок.* Стікати кров'ю. Див. ще **ЗАКБИРВ?ВИТИСІ**, **ОБКБИРВ?ВИТИСІ**.

КБИРВ?ВИЦІ [к'ир|вавиц'і], і, ж. 1. Кровотеча внаслідок поранення, побоїв і т. ін. 2. *перен.* Те, що зароблене дуже важкою працею: *То м?я кирв?виці «це моє майно я заробив важкою працею».*

КБИРНІЦІ [к'ир|ниці], і, ж. Криниця, колодязь: *М?є видр? до кьирн?ці такє д?те, такє, як кол?сь доярк? на ф?рмі молоко? нос?ли. Вон? з алюмінію.*

КБИРНИЧ?НЬКА [кирни|чен?ка], и, ж. *пестл.* до **КБИРНИЧКА**. Криниченька: (із пісні) *А вже з т?ї кьирнич?ньки орл? в?ду п'ють, А вже м?ю дівчин?ньку до шлюб? вед?т. Од?н (ід?н) вед? за руч?ньку, др?гий – за рук?в, А мені сі с?рце кр?є: люб?в – та й не взяв.*

КБИРНИЧКА [к'ир|ничка], и, ж. Зменш.пестл. до **КБИРНИЦІ**. Криничка.

КЪИРТИНА [к'ир'тина], **и**, **КІРТИНА** [к'ір'тина], **и**, **КЕРТИНА** [к'є'р'тина], **и**, **жс.** Кріт.

КЪИЦІ [к'иц'і], **і**, **жс.**, *пестл.* (про кішку) киця: (у дитячій пісенці) *Пішл? къ?ці по вод?цю Та й вп?ла в къирн?цю. А кіт х?дит та й зав?дит: «Къ?цю м?я, къи?цю». Взъив къ?цю за ?хо Та й покл?в, де с?хо. Сид?, къ?цю, т?та, А я в?зьму пр?та. Іц? пр?та не знайш?в, А вже къ?ці не вид?в. ■ б?влена къ?ці – дит.* Домашня кішка (чи кіт), доглянута, не прибудна: (бабуся до трирічної онуки про кішку, яка підійшла до них) *Див?сі, вон? не боі?ці люд?й. Вон? – б?влена къ?ці.*

КЪИЦУНЬКА [к'и'цун'ка], **и**, **КЕЦУНЬКА** [к'є'и'цун'ка], **и**, **жс.**, *пестл.* Киценька.

КЪИЦЬКЪИЦЬКЪИЦЬ [к'иц?.!к'иц?.!к'иц?] *виг.* Уживають, щоб підкликати kota чи кішку.

КЪИШ?НІ [к'и'шен'і], **і**, **жс.** **1.** (деталь одягу) кишеня. **2.** (деталь сумок, чемоданів та інших дорожніх речей) кишеня: *Ан?, тув? зб?ку дивіцьці, в киш?ни.*

КЪИШ?НЬКА [к'и'шен'ка], **и**, **жс.** Зменш.пестл. до **КИШ?НІ**.

КЪИЯХ [к'и'ях], **а**, **ч.** Суцвіття цибулі: *То сі сад?т цибулю вел?ку. На ні рост?т цибах? ?бо стрівки, вон? рост? догор?, пот?му п?кає, і на верх? цибах?, ?бо стрівки в?росте так?й къиях, або к?пчик, або ш?шка, і він зацвіт?, і пот?му там йи насіні, або з?рнітка чорненькі. Як вон? доспійи, то то насіні сійисі і вирост?йи з н?ї дріб?нька цибулі.* Див. ще **КУПЧИК**, **ШІШКА**.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Здійснене дослідження переконує в необхідності підготовки і видання сучасних словників діалектного мовлення мешканців окремого села. Мовний світ окремої говірки – це унікальне явище, яке розкривається власне у лексикографічних працях такого типу. Подібні словники дають змогу глибше проникнути в суть значення кожного слова та багатство його семантичних відтінків у різних ситуативних контекстах. У перспективі планується підготовка до публікації цього словника в повному обсязі.

Список умовних скорочень

Авт. – автори статті; **буд.** – будівельне; **виг.** – вигук; **вл. н.** – власна назва; **вул.** – вуличне; **вульг.** – вульгарне; **див.** – дивись; **дит.** – дитяче мовлення; **дієприкм.** – дієприкметник; **дієсл.** – дієслово; **док.** – доконаний вид; **ж.** – жіночий рід; **жарт.** – жартівливе; **заст.** – застаріле; **збірн.** – збірне; **згруб.** – згрубіле; **зменш.пестл.** – зменшувально-пестливе; **знач.** – значення; **ім.** – іменник; **інд.** – індивідуальне; **ірон.** – іронічно; **лінгв.** – лінгвістичне; **мн.** – множина; **наз.** – називний відмінок; **недок.** – недоконаний вид; **оф.** – офіційний варіант; **перев.** – переважно; **перен.** – переносне значення; **пестл.** – пестливе; **прийм.** – прийменник; **прикм.** – прикметник; **присв.** – присвійний; **присл.** – прислівник; **род.** – родово; **розм.** – розмовний варіант імені; **с.** – середній рід; **сп. р.** – спільний рід; **співчутл.** – співчутливе; **субст.** – субстантивований; **ч.** – чоловічий рід; **♦** – фразеологічні одиниці; **■** – узвичаєні вислови.

Список використаної літератури

1. Аркушин Г. Л. Силенська гуторка / Г. Аркушин. – Луцьк : Вежа, 1996. – 168 с.
2. Астаф'єва М. М. Словник гуцульських говірок Річки та Яворова: у 4х книгах / Марія Астаф'єва, Ганна Воронич. – К.; Івано-Франківськ: Місто НВ, 2014. – Кн. 1. Скриптура перша: А–Ж. – 514 с.
3. Вербовий М. Спроба характеристики говірки села Лозоватка Криворізького району Дніпропетровської області / Микола Вербовий // *Ukrainistica*. Збірник наукових праць. – Кривий Ріг ; Краків, 2011. – Вип. 9. – С. 99–124.
4. Гладкий П. Говірка с. Нехворощі Андрушівського району Бердичівської округи (кол. Житомирського повіту) / П. Гладкий // *Український діалектологічний збірник* / ред. О.М. Синявський, А. Кримський. – К., 1929. – Кн. II. – С. 109–198.
5. Глуховцева К.Д. Говірка як об'єкт діалектологічних досліджень / Катерина Глуховцева // *Діалектологічні студії*. 4 : Школи, постаті, проблеми / відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2004. – С. 262–274.
6. Горбач О. Південноволинська говірка й діалектний словник с. Ступно кол. пов. Здобунів / О. Горбач. // О. Горбач. Зібрані статті. V. Діалектологія / О. Горбач. – Мюнхен, 1993. – С. 405–426.
7. Друль І. С. Словник говірки села Грабовець Стрийського району Львівської області (на правах рукопису) / І. С. Друль. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2006. – 200 с.
8. Курило О. Фонетичні та деякі морфологічні особливості села Хоробричів давніше Городенського повіту, тепер Сновської округи на Чернігівщині / О. Курило. – К. : Всеукр. академія наук, 1924. – 111 с. – (Збірник історично-філологічного відділу ВУАН. Праці Етнографічної комісії ; Т. 21).
9. Лесюк М. П. Мовний світ галицького села (Ковалівка Коломийського району Івано-Франківської області) / Микола Лесюк. – Івано-Франківськ : Нова зоря, 2008. – 328 с.
10. Мельничук О. С. Словник специфічної лексики говірки села Писарівки (Кодимського району Одеської області) / О.С. Мельничук // *Лексикографічний бюлетень Інституту мовознавства АН УРСР*. – К., 1952. – Вип. 2. – С. 67–98.
11. Негрич М. Скарби гуцульського говору : Березов? / Микола Негрич – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008. – 224 с.
12. Осташ Р. І. Із життя сучасних українських прізвиськ. 3 / Роман Осташ // *Діалектологічні студії*. 6: Лінгвістичний атлас – від створення до інтерпретації / [відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей]. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2006. – С. 293–302.
13. Паламарчук Л. С. Словник специфічної лексики говірки села Мусявки (Вчорайшенського району, Житомирської області) / Л. С. Паламарчук // *Лексикографічний бюлетень Інституту мовознавства АН УРСР / АН УРСР ; Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні*. – Вип. VI. – К. : Вид-во АН УРСР, 1958. – С. 22–35.
14. Панькевич І. Говір села Руської, бувшого Марамороша в Румунії / І. Панькевич // *Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді*. – Ужгород, 1934. – Т. 10.
15. Сабадош І. В. Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району / І. В. Сабадош. – Ужгород : Ліра, 2008. – 480 с.
16. Свенціцький І. Бойківський говір с. Бітля / І. Свенціцький // *Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка*. – Львів, 1913. – Т. CXIV. – Кн. II. – С. 116–153.
17. Сизько А. Т. Словник діалектної лексики говірки села Кишеньок Кобеляцького району Полтавської області / А.Т. Сизько // *Методичні вказівки для вивчення курсу «Українська діалектологія»*. – Дніпропетровськ : ДДУ, 1981. – 44 с.
18. Турчин Є. Д. Словник села Тилич на Лемківщині / Євгенія Турчин. – Львів : Українська академія друкарства, 2011. – 384 с.

19. Хобзей Н. В. Сучасне українське діалектне словництво / Наталія Хобзей // Україна: культура, спадщина, національна свідомість, державність. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2006. – Вип. 15. – С. 819–826.

20. Czyżewski F. Słownictwo ludowe ukraińskiej gwary wsi Ochoża koło Chełma / Feliks Czyżewski, Michał Sajewicz // Ze studiów nad gwarami wschodniosłowiańskimi w Polsce / pod red. Feliksa Czyżewskiego, Michała Łesiowa. – Lublin: Wydawnictwo UMCS, 1997. – S. 45–87.

Осташ Любовь, Осташ Роман. Лексика села Стриганцы как объект лексикографической обработки. К. 5 (КРОВ – КЫІЯХ). В статье предложены новые подходы к лексикографической обработке лексики современной речи жителей одного села. Наряду с апеллятивной лексикой в словарь введены онимы (фамилии, уличные прозвища, микротопонимы). Кроме фразеологизмов, помещаем также обиходные изречения. Объектом исследования избран говор села Стр?г?нцы Тисменицкого района Ивано-Франковской области. Говор находится в юго-западной части надднестрянского диалекта. В статье разрабатывается пятая часть лексем, начинающихся на букву **К (КРОВ – КЫІЯХ)**. В каждой словарной статье приведены все известные авторам значения лексемы и максимальное количество примеров цитат из разговорной диалектной речи, особенно при значениях, отличающихся от значений данной лексемы в литературном языке. Некоторые из лексем представляют значительный интерес для исследователей исторической грамматики украинского языка.

Ключевые слова: диалектология, лексикография, фразеология, диалектная речь, говор, село Стр?г?нцы.

Ostash Liubov, Ostash Roman. Dialectal Words of Village Struhantsi as an Object of Lexicographical Processing: K.5 (КРОВ – КЫІЯХ). The article offers new approaches to the lexicographical word processing. The object of the study is the village Stryhantsi (Tysmenets district, IvanoFrankivsk region) dialectal peculiarities. This dialect is spoken with some specifics by the residents in the south-west of Naddnistriianshchyna. The bulk of the dictionary word stock, represented by appellative lexicon, is supplemented with a number of onyms (surnames, street nicknames, microtoponyms). Colloquial expressions are included into the dictionary alongside with the idiomatic ones. The article presents the fifth part of the selected lexicon – words that begin with the letter K (КРОВ – КЫІЯХ). Each dictionary entry lists all the lexeme meanings known to the authors, particularly those used in the meaning which is different from the literary variant. Some of the lexemes are of great interest for the researchers of the historical grammar of the Ukrainian language.

Key words: dialectology, lexicography, phraseology, dialectal speech, dialect, village Struhantsi.

Стаття надійшла до редколегії 16.09.2016